

746
L. OBERLENDER, K. STEIN, S. RITTERMAN,
B. FRIEDIGER, A. ZAUBERMAN, O. LANGE

PRZEWROTY WALUTOWE I GOSPODARCZE PO WIELKIEJ WOJNIE

Z PRZEDMOWĄ

ADAMA KRZYŻANOWSKIEGO

W KRAKOWIE 1928

NAKŁADEM POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNIACH GEBETHNERA I WOLFFA
WARSZAWA — KRAKÓW — LUBLIN — ŁÓDŹ — PARYŻ — POZNAŃ
WILNO — ZAKOPANE.

Wydawnictwa Polskiej Akademji Umiejętności.

(Ceny w złotych).

Akty powstania Kościuszki, wyd. Askenazy Sz. i Dzwonkowski W., 2 tomy.	30—
Birkenmajer L. A. Mikołaj Kopernik jako uczony, twórca i obywatel.	2·40
— Stromata Copernicana. Studja, poszukiwania i materiały biograficzne	8—
Brodzińskiego K. Nieznane poezje, wyd. A. Łucki.	4—
Bystroń J. St. Słowiańskie obrzędy rodzinne.	3·60
Bystroń J. St. Zwyczaje żniwiarские w Polsce.	5—
Chmaj L. Samuel Przyppkowski na tle prądów religijnych XVII wieku.	11—
Daniłowski W. Notatki do Pamiętników, wyd. J. Czubek.	12—
Daszyńska-Golińska Z. Uście Solne.	2—
Dąbrowski J. Ostatnie lata Ludwika Wielkiego.	9—
Demiński Br. Ostatni Wielki Mistrz Zakonu niemieckiego i pierwszy Książę pruski.	1—
Dobrzyńska-Rybińska L. System etyczny Kollataja.	4—
Domejki I. Pamiętniki, wyd. J. Tretiak.	6—
Diarjusz Sejmu z r. 1830—31, 6 tomów, wyd. M. Rostworowski.	60—
Feldman Józef. Polska w dobie wielkiej wojny północnej. 1704—1709.	9—
Folkierski Władysław. Entre le Classicisme et le romantisme.	12—
Franke J. N. Jan Brożek.	4—
Fredro A. Intryga na prędcie, wyd. H. Cepnik.	1·50
Gaertner H. O zadaniach stylistyki	1—
Gawrońskiego F. Pamiętnik r. 1830—31, wydał J. Czubek.	12—
Godlewski E. jun. Twórczość w przyrodzie.	1·50
Grabowski T. Piotr Skarga.	12—
Halecki O. Ostatnie lata Swidrygielły.	4—
Halecki O. Przyłączenie Podlasia.	4—
Handel J. Problem rodzaju gramatycznego.	1·20
Handelsman M. Rezydenci Napoleońscy w Warszawie. instrukcje i depesze Rezydentów francuskich w Warszawie 1807, 2 tomy, wydał Handelsman M.	18—
Kleczkowski A. Regestr budowy galeony.	6—
Koczorowski S. P. Dante w Polsce. Bibliografia przekładów.	2·40
Kolbuszewski K. Postyllografja polska XVI i XVII w.	6—
Kołodziejczyk E. Bibliografia słowianoznawstwa polskiego.	9—
Konopczyński Wł. Geneza i ustanowienie Rady Nieustającej.	6—
Kopera F. i Lepszy L. Zabytki sztuki w Polsce. II. Iluminowane ręko- pisy księgozbiorów oo. dominikanów i oo. karmelitów w Krakowie.	12—
Korespondencja Lubeckiego, wyd. St. Smolka, 4 tomy.	36—
Kotarbiński T. Utylitaryzm w etyce Milla i Spencera.	2·40
Kowalczyk J. O sposobach wyznaczenia biegu ciał niebieskich.	9—
Kowalski G. Katalog inkunabułów biblioteki Opactwa mogińskiego.	9—
Kowalski J. De Plutarchi scriptorum iuveniliun colore rhetorico.	4·50
Lepszy L. i Tomkowicz St. Zabytki sztuki w Polsce. I. Kraków. Kościół i klasztor oo. dominikanów.	20—

**PRZEWROTY WALUTOWE I GOSPODARCZE
PO WIELKIEJ WOJNIE**

L. OBERLENDER, K. STEIN, S. RITTERMAN,
B. FRIEDIGER, A. ZAUBERMAN, O. LANGE

PRZEWROTY WALUTOWE I GOSPODARCZE PO WIELKIEJ WOJNIE

Z PRZEDMOWĄ

ADAMA KRZYŻANOWSKIEGO

W KRAKOWIE

NAKŁADEM POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNIACH GEBETHNERA I WOLFFA
WARSZAWA — KRAKÓW — LUBLIN — ŁÓDŹ — POZNAŃ — WILNO

1928.

25673/II

Spis treści:

	Str.
Leon Oberlender, Korona austriacka w latach 1918—1925	1— 76
Wstęp	1— 3
Rozdział I: Tło finansowo-gospodarcze	3— 22
Austria a rozbięcie monarchji. Państwowa gospodarka żywnościowa. Deficyty budżetów austriackich. Pożyczki zagraniczne i podatek inflacyjny. Sanacja i jej zadania.	
Rozdział II: Środki płatnicze	22— 37
Obieg w Austrii przed wojną i po wojnie. Trzy okresy historii obiegu austriackiego. Tabele cyfrowe. Wartość obiegu w złocie. Inne środki płatnicze prócz pieniądza.	
Rozdział III: Indeks cen	37— 43
Indeksy austriackie. Przedstawienie cyfrowe. Zastrzeżenie co do przedstawionych cyfr.	
Rozdział IV: Kurs waluty	43— 46
Inlandskrone und Auslandskrone. Tabele cyfrowe. Wprowadzenie szylinga.	
Rozdział V: Obieg, indeks cen i kurs waluty w stosunku wzajemnym do siebie	46— 71
Graficzne przedstawienie trzech wielkości i uwagi. Dysproporcja między obiegiem, cenami i kursem waluty. Równanie teorii ilościowej. Zmniejszenie się ilości dóbr po wojnie. Obce waluty w obiegu. Szybkość obiegu pieniężnego. Indeks cen a kurs walut. Parytet siły nabywczej. Wahania sezonowe. Sanacja.	
Literatura	71
Wykresy	72— 76
Kalman Stein, Niemiecki eksperyment walutowy — (Marka rentowa)	77—156
Rozdział I: Historia pieniądza opartego na hipotecznym zabezpieczeniu	77— 82
John Law'a teoria pieniądza i jej praktyczne zastosowanie. Gospodarka pieniężna rewolucji francuskiej. Asygnaty. Duński Bank Narodowy.	

Rozdział II: Położenie walutowe Niemiec przed reformą monetarną	82—101
a) Inflacja i załamanie się marki niemieckiej. Spadek marki papierowej. Bierność bilansu płatniczego i handlowego. Fałszywa polityka finansowa oraz kredytowa.	
b) Próby reformy walutowej. Bezskuteczne usiłowania ratowania marki niemieckiej w latach 1919, 1921 i 1922. Projekt reformy walutowej Minoux'a. Roggenmark Helffericha. Bodenmark Hilferdinga. Waluta złotowa „prywatna“ wedle projektu Kraemera i Schachta oraz waluta złotowa i państwowa wedle projektu Hirscha i Bernharda. Obawa przed ostateczną reformą. Zaprowadzenie marki rentowej.	
Rozdział III: Sanacja walutowa, budżetowa i gospodarcza Niemiec	101—134
a) Teoria pieniądza papierowego. Doskonalenie się systemu pieniężnego. Waluta złota. Przejście od waluty złotej do waluty papierowej stabilizowanej. Trudności z tem związane. Waluta papierowa — walutą przyszłości.	
b) Bank rentowy. Podstawy prawne banku rentowego. Obciążenie hipotecznego gospodarstwa na rzecz banku rentowego. Władze nowego banku.	
c) Marka rentowa. Kurs kasowy marki rentowej. Listy rentowe. Zasady reformy walutowej przyjęte przez konferencję genewską. Marka rentowa etapem wstępnym sanacji walutowej w Niemczech.	
d) Zrównoważenie budżetu. Deficyt budżetowy Niemiec w ostatnich tygodniach 1923 r. Polityka budżetowa i podatkowa w r. 1924. Obciążenie podatkowe. Równowaga budżetu.	
e) Wpływ reformy walutowej na stosunki gospodarcze. Trudności gospodarcze lat powojennych. Polityka celną a handel zagraniczny. Bierność niemieckiego bilansu handlowego. Niemieckie stosunki kredytowe. Powrót do normalnej gospodarki. Kształtowanie się cen. Zależność gospodarki niemieckiej od gospodarki całego świata.	
Rozdział IV. Powrót do waluty złotej	134—138
a) Plan Dawes'a. Historja niemieckich odszkodowań. Spłaty wedle planu Dawes'a. Trudności w wypełnieniu planu Dawes'a.	

b) Likwidacja banku rentowego i wprowadzenie marki Rzeszy.

Przejsięcie do waluty złotej. Sposób likwidacji banku rentowego. Ustrój Banku Rzeszy z przed wojny. Nowa ustawa bankowa. Udział zagranicznego kapitału.

Rozdział V: Stanowisko marki rentowej w świetle innych reform walutowych 148—154

Sposób dokonywania reformy walutowej. Reforma walutowa w Austrii i na Węgrzech dokonana przy pomocy Ligi Narodów. Pożyczka zagraniczna umożliwia dokonanie reformy walutowej w Niemczech. Przeprowadzanie reform walutowych o własnych siłach. Sanacja pieniężna w Polsce.

Literatura 155—156

Stefan Rittermann, Likwidacja Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej w związku z reformą walutową w r. 1924 157—200

I. Likwidacja stanu majątkowego P. K. K. P. z punktu widzenia prawnego 157—169

Ustawa o pełnomocnictwach. Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o zamknięciu kredytu dla Skarbu Państwa w P. K. K. P. oraz o zmianie ustroju pieniężnego. Umowa Ministra Skarbu z Bankiem Polskim.

II. O pokryciu ujemnego salda likwidacyjnego 169—184

Masa likwidacyjna P. K. K. P. Waluty obce i dewizy zagraniczne. Weksle. Inne pozycje. Złoto ze Skarbu Narodowego. Bilon. Plany rządu co do wykupienia obiegu markowego. Sprawa emisji bilonu.

III. Problem relacji marki polskiej do złotego 184—200

Istota problemu. Inwaluacja i dewaluacja. Ustalenie wielkości nowej jednostki monetarnej i jej relacji do marki. Trzy możliwości w zakresie relacji. Ich skutki gospodarcze. Inwaluacja marki. Relacjonowanie na poziomie stabilizowanym w danej chwili. Dewaluacja marki. Pożyczka zagraniczna jako założenie polityki dewaluacyjnej.

Bernard Friediger, Źródła kryzysu bankowego w Polsce . 201—262

Część pierwsza: Inflacja 204—231

Kapitały własne banków 204—208

Kryteria oceny siły banków wobec inflacji.

Nieruchomość 208—212

Skupowanie nieruchomości przez banki w czasie inflacji.

Stosunek nieruchomości do kapitałów własnych. Szacowanie nieruchomości do złotowego bilansu otwarcia.

Efekty i udziały konsorcjalne 212—214

Wpływ inflacji na zakup przez banki papierów dywidend-

dowych i partycypowanie w przedsiębiorstwach konsorcjalnych. Losy przedsiębiorstw, finansowanych przez banki. Niemożność sprzedaży akcji.	
Wkłady	125—210
Niedostateczność wkładów w stosunku do zapotrzebowania kredytu. Rozwój wkładów w latach poinflacyjnych. Charakterystyka wkładów w bankach polskich.	
Kredyty zagraniczne	214—219
Wielkość kredytów zagranicznych. Ich rozdział ze względu na termin zwrotu.	
Redyskont	220—223
Redyskont w Banku Polskim jako główne źródło, dostarczające bankom środków do akcji kredytowej. Patologiczny charakter tego stanu.	
Koszta handlowe banków	223—227
Składniki kosztów handlowych. Płace. Redukcja personelu bankowego. Podatki. Wydatki administracyjne. Wielkość kosztów w stosunku do procentów i prowizji oraz w stosunku do wkładów.	
Polityka dewizowa	227—230
Charakterystyka polskiej polityki dewizowej. Jej szkodliwość dla banków.	
Nieźródniczkowanie typu banków	230—231
Wypaczenie naturalnej linii rozwojowej banków przez inflację.	
Część druga: Polityka bankowa rządu	232—246
Banki państwowe	232—241
Pocztowa Kasa Oszczędności, Bank Gospodarstwa Krajowego i Państwowy Bank Rolny. Statuty banków państwowych i ich zakres działania. Uprzywilejowanie banków państwowych. Zwolnienie od podatków. Uprzywilejowanie co do lokat kapitałowych. Bezpłatne korzystanie P. K. O. z usług poczty. Gwarancje państwowe.	
Spółdzielnie kredytowe	241—244
Struktura spółdzielczości kredytowej. Przepisy prawne, normujące działalność spółdzielni kredytowych.	
Zbyt wielka ilość banków	244—245
Ilość banków na ziemiach polskich przed wojną. Wzrost ilości banków podczas inflacji.	
Reglamentacja stopy procentowej	245—246
Ekonomiczne czynniki kształtujące stopę procentową. Zapoznanie ich przez politykę reglamentacyjną.	
Część trzecia: Zawinięcia banków	246—253
Oddziały filjalne banków	247—249
Rozwój sieci filjalnej podczas inflacji. Nadmiar filji.	
Błędy polityki kasowej banków	249—252

Płynność kapitałów. Brak przezorności w polityce kasewej. Run w r. 1925.	
Niesolidność poszczególnych banków	252—253
Przetrzymanywanie gotówki, wpływającej z inkasa wekslowego i towarowego. Wystawienie czeków zagranicznych bez pokrycia.	
Część czwarta: Polityka dyskontowa Banku polskiego	253—258
System repartycji kredytów, stosowany przez Bank Polski. Kanały odpływu kontyngentu kredytowego banku emisyjnego. Kredyty bezpośrednie Banku Polskiego.	
Część piąta: Środki zaradcze	258—262
Likwidacja banków słabych. Fuzja banków silniejszych. Zrewidowanie stosunku banków rządowych do banków prywatnych. Inne środki zaradcze.	
Alfred Zaubermań, Polityka walutowa sowietów	263—346
Budżet i pieniądze przed wojną.	263—265
Krótkotrwałość okresu zdrowego pieniądza w Rosji. Przedwojenny obieg pieniężny. Konstrukcja budżetu.	
Wojna a skarb	265—274
Emisja banknotów. Pierwsze następstwa emisji. Walka o przerzucenie podatku emisyjnego. Dochody skarbu z emisji.	
Naturalizacja	274—282
Dążność do usunięcia pieniądza. Wzrost emisji. Zmniejszenie się wartości obiegu i zysków emisyjnych skarbu. Państwowy aparat dystrybucyjny. Walka z wolnym rynkiem.	
Odbudowa pieniądza i skarbu	282—288
Nep. Zniesienie monopolu zbożowego. Tolerowanie wolnego rynku. Komercjalizacja znacjonalizowanych przedsiębiorstw. Odbudowa pieniężnego systemu podatkowego. Przywrócenie odpłatności szczególnej usług państwa i powrót do budżetowania.	
Inflacja zwaloryzowana	288—294
Emisja w okresie nepu. Zniżka cen. Podatek naturalny zbożowy. „Złoty rubel przedwojenny“. Wskaźniki deprecjacyjne. Spór o zasadę „złotego liczenia“.	
Czerwoniec	294—299
Brak precyzyjnej wymierności. Koncepcja „pieniądza gospodarczego“. Przemiana Gosbanku w bank emisyjny. Zasady emisji czerwonicowych biletów. Polemika na temat istoty czerwonia. Współzycie czerwonia z rublem papierowym.	
Finanse w roku 1922/23	299—302
Deficyt skarbu. Projekty budżetu. Ich nieudałość.	
Waluta podwójna	302—316

Trudności wprowadzenia czerwonia w obieg. Asymilacja czerwonia w obiegu. Liberalizm emisyjny Gosbanku. Spadek czerwonia. Ochrona czerwonia w stosunku do walut zagranicznych. Używanie sowznaka na pokrycie deficytu. Inflacja czerwoniowa. Deprecjacja sowznaka. Wypieranie sowznaka przez czerwonię. Upięknianie gospodarstwa. Niemożliwość kalkulacji w sferze obrotu niskoodcinkowego.

- Formalne zakończenie reformy pieniężnej** 316—329
- Decentralizacja skarbowa. Zwiększenie obrotów skarbowych wskutek intensyfikacji życia gospodarczego. Projekty budżetowe na rok 1923/24. Polemika w sprawie reformy pieniężnej. Postępy deprecjacji czerwonia. Nożyce hurtowno-detaliczne. Powstrzymanie eksportu zbóż. Rozszerzenie importu surowców i fabrykatów. Interwencja towarowa. Przepisy prawne o reformie pieniężnej. Relacja rubla złotego do czerwonia.
- Szanse powodzenia reformy** 329—346
- Dynamika budżetu rosyjskiego. Dekapitalizacja. Dekoncentracja dochodu społecznego po rewolucji. Niechęć do podatków pośrednich. Zwężenie podstawy podatkowej. Utrudnienie nacisku podatkowego na wieś. Brak kapitału w produkcji. Prawdopodobieństwo inflacji. Wąhanie wolumen towarowego w związku z rolniczym charakterem państwa. Czynniki działające deprecjacyjnie. Niebezpieczeństwa grożące reformie walutowej. Brak rezerw skarbowych. Brak rezerw dla zabezpieczenia bilansu płatniczego. Brak rezerw kapitałowych w produkcji. Problem ściągnięcia kapitału zagranicznego.
- Literatura** 346
- Oskar Lange, **Konjunktura w życiu gospodarczem Polski 1923—1927** 347—437
- I. Pojęcie konjunktury** 347—355.
- Praktyczna i teoretyczna aktualność problemu konjunktury. Brak ścisłego określenia pojęcia konjunktury. Dwa momenty, składające się na pojęcie konjunktury. Konjunktura sensu largo. Czynniki egzogeniczne i endogeniczne. Konjunktura sensu stricto. Trudność wyodrębnienia konjunktury sensu stricto w badaniach empirycznych. Metody Harvarda. Stały ruch kierunkowy, fluktuacje sezonowe i „czynniki pozostałe“. Ograniczona możliwość stosowania tych metod do Polski. Plan pracy.
- II. Barometr trzech rynków** 355—367
- Pojęcie elementów symptomatycznych. Zasada barometrów ekonomicznych. Barometr Harvarda. Krzywa spe-

kulacji, krzywa rynku towarowego, krzywa rynku pieniężnego. Wzajemny stosunek przebiegu tych krzywych. Barometr trzech rynków dla Polski.

III. Przebieg konjunktury przemysłowej 367—398

Elementy symptomatyczne do badania konjunktury w przemyśle. Braki statystyki w tym przedmiocie.

A. Produkcja.

1. Produkcja górnicza i hutnicza.

Produkcja węgla kamiennego, Produkcja koksu. Produkcja surówki żelaza. Produkcja stali. Produkcja cynku i ropy.

2. Produkcja w przemyśle włókienniczym.

Podstawy symptomatyczne i statystyczne. Przemysł bawełniany. Przędzalnictwo bawełniane. Produkcja przędzy cienkoprzędnej. Produkcja przędzy odpadkowej i wigonjowej. Tkactwo bawełniane. Stan pracy w przemyśle bawełnianym. Przemysł wełniany. Przędzalnictwo wełniane. Produkcja przędzy zgrzebnej. Produkcja przędzy czesankowej. Tkactwo wełniane. Stan pracy w przemyśle wełnianym.

B. Stan zatrudnienia.

Podstawy statystyczne. Ogólny przebieg bezrobocia. Przebieg stanu zatrudnienia w 10 przemysłach.

C. Ogólne wnioski o konjunkturze przemysłowej.

Dwa typy przebiegu konjunktury w przemyśle. Kilumiesięczna poprawa w drugiej połowie 1924 r. i pierwszej połowie 1925 r. Druga inflacja przyczyną tej poprawy. Ogólny wniosek o przebiegu konjunktury w przemyśle.

IV. Konjunktura na rynku kredytowym. 393—403

Wybór elementów symptomatycznych. Przebieg aktywności na rynku kredytu krótkoterminowego. Porównanie przebiegu konjunktury na rynku kredytowym z przebiegiem konjunktury w przemyśle. Odchylenia od „normalnego“ przebiegu konjunkturalnego. Ich przyczyny: odbudowa rynku kredytowego po inflacji markowej, druga inflacja, polityka kredytowa Banku Polskiego i Banku Gospodarstwa Krajowego, spadek złotego. Przełom w przebiegu konjunktury na rynku kredytowym.

V. Konjunktura w rolnictwie. 403—413

Specyficzny charakter przebiegu konjunktury w rolnictwie. Techniczne właściwości produkcji rolniczej. Znaczenie urodzajów. Samostarczalny charakter znacznej części produkcji rolniczej. Fluktuacje konjunkturalne ogarniają tylko tę część produkcji rolniczej, która ma charakter gospodarki towarowej. Stosunek cen artykułów

rolnych i artykułów przemysłowych. Ogólna sytuacja gospodarcza rolnictwa w ostatnich latach. Spółczynniki rolnicze. Spółczynniki zbioru. Spółczynnik cen. Spółczynnik siły nabywczej. Spółczynnik konjunktury rolniczej. Moment konjunkturalny w sytuacji gospodarczej rolnictwa.

VI. Konjunktura w Polsce na tle międzynarodowym. . . . 413—424

Międzynarodowe powiązanie fluktuacji konjunkturalnych. Rok 1926 w konjunkturze europejskiej. Przebieg konjunktury w Niemczech, jego zbieżność z przebiegiem w Polsce. Kilkumiesięczna poprawa w końcu 1924 r. i w pierwszej połowie 1925 r. w Niemczech i w Polsce. Jej wytłumaczenie: w Polsce inflacja bilonu i biletów zdawkowych, w Niemczech inflacja krótkoterminowych kredytów zagranicznych. Różnica między „drugą inflacją“ w Polsce a „drugą inflacją“ w Niemczech. Odmienny wpływ na rynek kredytowy. Spontaniczny charakter „drugiej inflacji“ w Niemczech. Walka Banku Rzeszy i Ministerstwa Finansów z „drugą inflacją“ w Niemczech. Odmienna polityka Banku Polskiego i Banku Gospodarstwa Krajowego. Przebieg konjunktury w Polsce i w Niemczech w drugiej połowie 1925 r. oraz w latach 1926 i 1927. Przebieg konjunktury w Austrii. Przebieg konjunktury w Czechosłowacji. Równoległość przebiegu konjunktury w Polsce z przebiegiem konjunktury w Niemczech, Austrii i Czechosłowacji oraz z przebiegiem konjunktury europejskiej.

VII. Ogólna charakterystyka przebiegu konjunktury w Polsce. 425—428

Cykl gospodarczy w Polsce. Jego przebieg „normalny“. Odchylenia od przebiegu „normalnego“. Ich przyczyny: inflacja bilonu i biletów zdawkowych, polityka kredytowa Banku Polskiego i Banku Gospodarstwa Krajowego. Odchylenia od „normalnego“ przebiegu cyklu na rynku kredytowym. Ich przyczyny: odbudowa rynku kredytowego po inflacji markowej, druga inflacja, spadek złotego. Konjunktura w rolnictwie. Czynniki egzogeniczne, działające w okresie 1923—1927. Przeobrażenia strukturalne w życiu gospodarczem Polski.

VIII. O wytyczne polityki konjunkturalnej. 428—437

Treść pojęcia „stabilizacji konjunktury“. Przyczyny fluktuacji konjunkturalnych. Organizacja życia gospodarczego i gospodarka planowa. Kwestja kontroli publicznej nad produkcją. Przemiana polityki konjunkturalnej w politykę strukturalną. Kwestja stabilizacji popytu; cztery kategorie ludności, stanowiące rynek wewnętrzny dla wyrobów przemysłu polskiego. Liczebność tych kategorii. Zapotrzebowanie towarów przemysłowych ze strony

każdej z tych kategorii. Większa konsumpcja artykułów przemysłowych przez mieszkańców miast. Pojemność rynku, jaki dla towarów przemysłowych każda z tych czterech kategorii ludności przedstawia. Największa ważkość żyjącej z płac zarobkowych ludności miejskiej. Wytyczne polskiej polityki konjunkturalnej. Polityka wysokich płac w przemyśle, handlu, transporcie i t. d. Racjonalizacja produkcji przemysłowej. Wzmożenie siły nabywczej samodzielnej ludności rolniczej. Środki do tego zmierzające. Szkodliwość konjunkturalno-polityczna wysokich cen artykułów rolnych. Wzmożenie siły nabywczej samodzielnej ludności rolniczej przez racjonalizację i intensyfikację gospodarki rolnej. Polityka wysokich płac w rolnictwie. Łatwość jej stosowania ze względu na brak wpływu na koszty produkcji rolnej. Oparcie polityki konjunkturalnej o żyjącą z płac zarobkowych ludność miejską i wiejską jako środek stabilizacji popytu. Wzajemna współzależność polityki wysokich płac i racjonalizacji produkcji. Konieczność nakładów kapitału dla racjonalizacji produkcji. Konieczność oparcia polskiego życia gospodarczego o kapitał zagraniczny.

PRZEDMOWA.

Zagadnienia pieniądza i kredytu w świetle współczesnego przebiegu wypadków, stanowiące osnowę pięciu pierwszych prac moich uczniów, zebranych w tem dziele, są zjawiskami nad wyraz zawiłymi i mało wymiernymi. Właśnie z tego powodu wydaje mi się, że te rozprawy, których druk Akademji doradzałem, nie stanowią ani ostatecznego, ani całkiem zadowalniającego rozwiązania rozpatrywanych problemów. Uważam je jednak za wartościowe i pożyteczne przyczynki do teoretyczno-ekonomicznej dyskusji o pieniądzu i kredycie, a zarazem do zrozumienia współczesnych dziejów gospodarczych i politycznych, ponieważ trafnie wskazują i formułują pytania, które stawiać należy.

W rozprawach, w tym tomie zebranych, jest mowa kolejno o reformie walutowej austriackiej, niemieckiej, polskiej i rosyjskiej. Porządek chronologiczny wydarzeń był miarodajny dla wyboru tej, a nie innej kolejności.

Stabilizacja walutowa austriacka i niemiecka doszły do skutku na zasadzie daleko sięgającej pomocy zagranicznej, a przetrwały dotąd bez załamania się. Stabilizacje polska i rosyjska, posilkujące się w mniejszym stopniu oparciem zagranicznym, doznały wstrząsu. Przedwczesnym byłby mojem zdaniem wniosek, że Polska nie utrzymała złotego na poziomie pierwotnym $5:18 = 1$ dolar z powodu nie posilkowania się w dostatecznej mierze przyływem kapitału zagranicznego. Na temat przyczyn załamania się złotego w r. 1925 wypowiedziałem się w artykule: „Druga inflacja polska“ („Ruch prawniczy i ekonomiczny“ z. 4 z r. 1926).

Spadek złotego odbił się głośnie echem w naszym

piśmiennictwie. Mimo tego ustawowa relacja marki do złoto-
tego, ustalona z początkiem roku 1924, nie była dotąd przed-
miotem osobnych dociekań, a nawet nie była gruntownie
rozpatrywana w związku z innymi zagadnieniami. Jedna
z prac, zawartych w tym zbiorze, wypełnia lukę, o której
mowa.

Uzupełnieniem pięciu pierwszych prac, ogłoszonych
drukami w tym tomie, jest rozprawa p. W. A. Zbyszewskiego:
„Polityka Komitetu finansowego Ligi Narodów“, („Wydaw-
nictwo Towarzystwa Ekonomicznego z. XXVI Kraków 1927
str. 114), którą także poprzedziłem przedmową. Łączy się
jaknajściślej zwłaszcza z pracą p. Oberlendera i jest pierwszą
próbą zobrazowania całości tego wdzięcznego tematu.

Rzecz p. Langego o konjunkturze gospodarczej w Polsce
stanowi szóstą i ostatnią z pośród rozpraw w tym tomie
ogłoszonych. Poprzednie stanowią przyczynki do wielkiego
zagadnienia waluty i kredytu. Praca p. Langego stanowi
próbę ujęcia rozwoju ekonomicznego w Polsce w ostatnich
trzech latach ze szczególnem uwzględnieniem wpływu czyn-
ników pozawalutowych. Z chwilą, gdy stabilizacja waluty
czyni postępy, badania nad konjunkturą z natury rzeczy
wysunęły się na naczelną rolę w toku dyskusyj ekono-
micznych. Aktualność rozważań p. Langego nie pozbawia
ich doniosłego, czysto teoretycznego ujęcia.

Część rozpraw, obecnie ogłoszonych, była oddana do
druku w r. 1926. Okoliczność ta w niczem nie umniejsza
ich znaczenia, ponieważ nie były pisane pod kątem widze-
nia potrzeb i złudzeń bieżącej chwili.

Warszawa 31 maja 1928.

A. Krzyżanowski.